

Бабин скарб

Марина Забуранна

У селі на них кажуть "кульчики". Хто зна чого, але так з покоління в покоління – кульчики. От тих кульчиків ніколи не було у моєї баби.

Їй було вісімдесят шість і за все життя вона мала тільки скриню з вишиваними сорочками й тканими умивачами. А ще старий дерев'яний стіл, накритий, як вона казала, покійна, "клійонкою". У неї взагалі було чимало теплих і по-доброму смішних слів-покручів: "кепчук", "годвірок", "хворточка", "хліб-кирпичик"...

Так от, під тією клійонкою були справжнісінькі скарби, які баба стерегла й не доведи Боже було сунути туди нам свої малі пальці! Але ж як охота! Як же ж хотілось знати, що там заховано!

Часто я, ледь переступаючи короткими ногами високий поріг, заходила до тієї кімнати і враз здавалося, що стіл увесь світиться і от-от почнеться щось феєричне. Затамувавши подих, з нетерпінням чекала чарівницю, якогось чудовиська, яке стереже бабин скарб, поки та пече пироги з капустою. Уявлялось, як віник ставав моєю зброєю і, здолавши всіх, я таки дізналася таємницю! От та бабина таємниця! Не давала спокою спочатку внукам, потім і правнукам, як вона казала – "превнукам".

Було, зберемося у березні на бабин День Народження за тим столом, викладемо смакоти, наріжемо запашного хліба з печі і слухаємо її довгі розмови про життя. Слухаю, а тут же думаю, як це хоч кінчиками пальців мацнути того багатства!

До речі, у баби було два Дні Народження. Отак. У паспорті була 1925-го року народження, а насправді 1923-го. Цю історію вона оповідала щороку.

— Тоді, дочко, ніхто цього в голові особливо й не тримав. Коли народилась... Комусь писали в свідоцтві не той день, в який народився, а той, в який прийшли за документами. Хтось кілька разів міг змінити документи. Раз, шоби німці не забрали, а раз, шоби взяли на яку путню роботу. А шоб оформити документи треба було їхати бозна-куди, так люди не витрачали на те час і гроші, а вже як їхали у справах, то й заодно свідоцтво робили...

Баба святкувала за паспортом і весь вік була на два роки молодшою. Здається, ця думка добряче підіймала їй настрій. У Свої 86 вона ще чекала "жениха".

Найбільше, здається, чекала в цей день нас, бо страшенно любила торт! Не їсти, а просто, шоб їй принесли торт! У роки дитинства вона взагалі не знала солодошів. Та й навіть коли вже були власні діти, гостей не було, їм був невеликий солодкий стіл з пирогами чи кількома цукерками, бо скрута виглядала з вікон хати й відлякувала навіть близьких сусідів.

— Там, у городі, люди знали шо воно таке "лимонад", "купляний торт"... А ми в селі доти знали, шо таке серп зрання й до смеркання.

А бабця розказувала про все. Мені можна було й не ходити до школи. Я знала про румунів, німців, голодомор, війну. І я не просто знала про це слово чи явище, я бачила

як сльози бриніли у бабиних очах, коли та згадувала, що вони пекли коржики із сухого липового цвіту, аби вижити, як вона пригадувала братика, що його розірвало на муні у полі після війни, як румуни гвалтували молодих дівчат і били-катували, що на базар пішки ходила до Вапнярки, яка за три десятки кілометрів, що таке колгосп і що таке фільварки...

А як баба любила Україну! Якби вона писала вірші, то писала б їх точно краще, ніж я!

— Від Вкраїни нема кращої. Я була замолоду й в Москві, й в Батумі. В Батумі мене відправляли вже як Володька з Чорнобиля прийшов, з ним по якихось талончиках, на оздоровлення. Та й, дочко, такої красоти ніде нема. Ніде такої пісні не чути, як над Бережанкою, ніде такого хліба смачного не буде, ніде таких сорочок не побачиш. І людей, дочко, таких, як тут, вдома нема в чужині. Наші хош час од часу завидують і втішаються, що кабан в сусіда здох, але все одно добрі...

Так гарно вона співала пісню свого земляка: "Вечір наближається, ніжка підкрадається, понад Бережанкою світиться село... Зоряною нічкою я стою над річкою і усе пригадую що в житті було"...

Така вона, душа сільської людини, – вільна.

Вона любила людей. А люди любили її. Бо все життя правду в очі різала, але ніколи поза очі слова поганого не сказала. І все їй людина кожна була доброю, гарною.

— Нема поганих людей. Є люди нещасні. Від того, дочко, й зависть. Від того й злість. Нещасним треба любови. Любови.

У баби було знання – безмір, а ще більше – таємниць. Була така собі таємна шухлядка – в ній баба берегла найбільший розпач свого життя – фотографії з похорону сина, якого зжер Чорнобиль. Зжер болісно і жорстоко.

Стара вже років тридцять відколи поховала свого діда, про якого, якщо чесно, я чула мало хорошого або й взагалі нічого. Єдине, баба казала, що якби вміла писати книжки, то про нього писала б погані анекдоти.

Вона мала чотири класи освіти, майже шістдесят років трудового стажу і пенсію, якої їй вистачало на всіх нас, правнуків, на себе, на цуцика і щоб відкласти на смерть. Смерті вона не боялася. Хвилювалася, щоб поховали її так, як треба, щоб з того світу не було їй соромно.

Баба писала величезними кирпатими буквами і читала складами. Але мала таку величезну життєву мудрість. Каже баба : "То й зобидив тебе хто, а ти зіжми його все в собі, обернися і мило кажи "здрастуті, будьте здорові" і хай йому перше стидно стане". Баба вчила нас вьому: і ділитися, і за своє битися, і попри все людиною бути, і по-людськи з іншими обходитися. Навіть якщо тобі камінь, казала, дають, давай людям хліб і рано чи пізно хтось-таки принесе й тобі хліб.

Якось дивно писати мені дієслова минулого часу, бо здається, що баба десь в городі, сміється з врожаю кавунів і чекає коли вже почнуть молотити кукурудзу. Здається, що я приїду, а вона цілуватиме мої фотографії в газеті з такою невимовною радістю, бо ж внуча людиною стане, а коли переступлю поріг, то перехрестить мене і скаже, що буде молитися. Вам, може, це й просто слова, а мені – мені найдорожче. Бо більше ні від

кого у цілїм світі не чула, що буде за мене молитися.

Якось з братом ми вирішили обхитрити бабу й дістати той скарб. Поки вона допікала манзарі і допікала сусіда, бо ті гиндики його вже їй в печінці, ми подалися до кімнати Ікс!

Марилось, що цілим екіпажем ми на кораблі мандруємо до якогось магічного острова і там нас чекають дивні дива! І тільки мої рученята до тієї клійонки, а тут з-за дверей баба! Вона не крикнула, вона ніколи не кричала. Але я, ковтнувши повітря так багато, наче востаннє, перелякано почала ховатися під стіл. І сама не зрозуміла як знялася великим сірим птахом із трохи старкуватими, вигорілими крилами наді мною та клійонка!

А тааам!... З-під неї почали вилітати сірі птахи з червонуватими грудками розміром з долоню і блискучими цятками, що спершу здавалися очима! Вони обтріпувалися від пилу і підіймалися до стелі! Тоді та стеля здавалася мені величезним небом... Баба ввімкнула світло! Я задихалась від пилу, кахикала і раптом втупила очі в підлогу, на якій лежали гори папірців.

— Бабо, — кажу, — то це і є ваш скарб?

Засльозилися очі в старої, сіла на порозі і далі своє:

— Мілійони! Мілійони! ...

Нам, малим, на мить стало шкода її, але більше стало шкода себе, бо ніякої скрині із золотими сопілками й діамантовими обручками там не було. Там не було королівської корони й черепа Змія Горинича. Там не було нічого, що ми так жадали побачити. Лише папірці і бабине приказування "мілійони"...

Тоді вже вона почала розказувати, що то – такі гроші, що колись за них можна було купити може навіть корову, що вона відкладала ті гроші цілий рік чи й більше до кращих часів. Вона десь не докупила хлібину, десь обійшлася без сала, а було й без олії, але відкладала грошей до післязавтра. Отак, баба відкладала до післязавтра, а гроші відклалися до післявчора! За життя не купила собі нової сорочки, лиш ті, що подарували діти чи внуки, не придбала собі рушника, зате склала хустки для людей, які прийдуть її ховати і склала гроші.

Чогось думаю, що саме в той день баба й зрозуміла, що ті її мілійони нікому вже не потрібні, що світ їх витіснив так само, як витіснив усе, що було до них. Бо все змінюється: людина, покоління, кордони, часи... все. І навіть... Скарби.

Коли вона була молода, то не мала змоги жити життя для себе, а постаріла – не мала вже й бажання. Їй було байдуже які фіранки ми перемо, аби чисті, які страви готуємо, тільки б нам смачно...

Вона зустрічала б нас цими вихідними і через всю вулицю кричала, що є пироги із яблуками! Щоб всі сусідки знали, що її правнуки ще ходять до неї на неповторні пироги з яблуками!

Ми забрали бабин скарб по її смерті і я можу називати себе мілійонеркою. Зовсім не тому, що у мене ті гроші, а скоріше, бо мали ми таку бабу! А папірці ті стали нам спомином і я ще покажу їх своїм дітям, і внукам, і, дай Бог, превнукам.

У моєї баби ніколи не було тих золотих кульчиків, але її золоте серце назавжди залишилося між нами найсвітлішим скарбом.